

DIAK

Katariina Hoppo

Nea Korhonen

Sosionomi (AMK)

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Opinnäytetyö, 2024

Apua nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisuun

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

TIIVISTELMÄ

Katariina Happo, Nea Korhonen
Apua nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisuun
Sivut 39
Syksy, 2024
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

Nuorten rikollisuus ja laittomien päihteiden käyttö ovat ajankohtainen haaste. Nuorten rikollisuus on kokonaisuudessaan vähentynyt viime vuosina, mutta samaan aikaan alle 18-vuotiaiden ryöstö- ja väkivaltarikollisuus on lisääntynyt. Nuorten rikollisuus kasaantuu pienelle joukolle nuoria, jotka tekevät toistuvia rikoksia. Näille nuorille kertyy usein monialaisia ongelmia eri elämän osa-alueilla. Nuorten päihteiden käyttö on ollut myös laskussa viime vuosina, mutta laittomien päihteiden ja sähkötupakan käytössä on nähty hieman nousua.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla, mikä auttaa nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisemisessa. Tarkoitus oli myös tarkastella, millaisia hankkeita Suomessa on toteutettu nuorten rikollisuuden ja päihteiden käytön ehkäisemiseksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli kerätä tietoa vaikuttavista keinoista ja menetelmistä näiden nuorten tukemiseksi sekä mahdollistaa opinnäytetyön tulosten hyödyntäminen nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten käyttöön. Tämän kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu 9 erilaisesta materiaalista. Työn aineisto analysoitiin sisältöanalyysia ja teemoittelua hyödyntäen.

Opinnäytetyön aiheesta oli melko vähän tutkittua tietoa saatavilla. Materiaaleissa havaittiin, että toistuvasti rikoksilla oireileville nuorille tulisi kehittää paremmin heidän tarpeisiinsa vastaavia palveluita ja työmenetelmiä. Tuloksissa nousi esiin varhaisentuen merkitys ja palveluiden oikea-aikaisuus. Etenkin perheterapeutiset menetelmät on havaittu toimiviksi vakavasti oireilevien nuorten kanssa työskentelyssä. Nuorten ongelmien monialaisuus olisi tärkeää tunnistaa ja yhdistää nuoren päällekkäisten ongelmien samanaikainen hoito. Tutkimustulokset ja aineistojen vähäisyys osoittivat tarpeen kyseisen aiheen lisätutkimukseen.

Asiasanat: ennaltaehkäisy, nuorten päihteiden käyttö, nuorten rikollisuus, työmenetelmät

ABSTRACT

Katariina Happo, Nea Korhonen
Support to break the cycle of youth crime and substance abuse
Pages 39
Autumn 2024
Diaconia University of Applied Sciences
Bachelor of Social Services

Youth crimes and the use of illegal substances are a current challenge. Overall youth crimes have decreased in recent years. At the same time robbery and violent crimes among under 18 years-old have increased. Among all young people, a small group commits most of the repeated crimes. These young people have usually multidisciplinary problems in many different areas of their lives. Also, the substance abuse of the young has decreased in recent years. However, use of illegal substances and electrical tobacco has increased slightly.

The objective of this thesis was to use a descriptive literature review to find out what has shown to be effective to help break the cycle of youth crimes and substance use. The aim was to study what kind of development projects have been done to prevent youth crimes and substance use in Finland. The aim was also to gather information effective ways and methods to support these young people and utilised the research results of the thesis for use of professionals working with young people. Sources of this literature review consists of 9 different materials. The sources were analysed using content analysis and thematic analysis.

There were rather little research studies available of this subject. The thesis study showed that there is a need for developing customised services and working methods for young people who have criminal behaviour. The results highlighted the importance of early support and timely services. Family therapy methods have been found to be effective with young people with severe symptoms. It would be important to recognise the multidisciplinary nature of the problems of the young and to combine simultaneous treatment of overlapping problems. The thesis project showed that more research on the subject is needed.

Keywords: youth crime, youth substance use, prevention, working methods

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 NUORTEN RIKOLLISUUS.....	5
2.1 Rikollisuuden esiintyvyys	5
2.2 Rikollisuuden riskitekijöitä	6
2.3 Rikollisuuden ehkäisy.....	8
3 NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ	9
3.1 Päihteiden käytön esiintyvyys	9
3.2 Päihteiden käytön riskitekijöitä	10
3.3 Päihteiden käytön ehkäisy	11
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	12
5 YHTEISTYÖKUMPPANI	13
6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS.....	14
6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus.....	14
6.2 Aineiston keruu	15
6.3 Kirjallisuuskatsauksen aineisto	18
6.4 Aineiston analyysi	21
7 TULOKSET	23
7.1 Yksilöidyt ja monialaiset palvelut.....	23
7.2 Toimivia työmenetelmiä	24
7.3 Ennaltaehkäiseviä hankkeita ja toimintatapoja.....	27
7.4 Tulosten tarkastelu.....	29
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	31
9 POHDINTA	32
LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Nuoruus on ihmisen elämässä kaikista rikosaktiivisinta aikaa. Kokonaisuudessaan nuorten rikosaktiivisuus on vähentynyt, mutta samaan aikaan siinä on nähty viitteitä polarisoitumisesta. Tämä tarkoittaa, että rikollisuus kasaantuu voimakkaasti pienelle joukolle nuoria, jotka tekevät toistuvia rikoksia. (Haikkola ym., 2019, s. 148.) Vaikka nuorten rikollisuus on kokonaisuudessaan vähentynyt, alaikäisten ja varsinkin alle 15-vuotiaiden ryöstö- ja väkivaltarikollisuus on lisääntynyt viime vuosina (Kaakinen ym., 2023, s. 62). Toistuviin rikoksiin syyllistyneillä nuorilla on monialaisia ongelmia useilla eri elämän osa-alueilla (Haikkola ym., 2019, s. 11).

Myös nuorten päihteiden käyttö on yleisesti vähentynyt mutta samaan aikaan polarisoitunut (Häkkinen ym., 2022, s. 181). Poliisin tilastot osoittavat, että alaikäisten huumausainerikosepäilyt ovat olleet hieman kasvussa viime vuosina. Nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan 15–16-vuotiaiden muiden huumeiden kuin kannabiksen käyttö on hieman lisääntynyt. (Keskusrikospoliisi, 2022, s. 20.) Nuorten päihteiden runsas käyttö ja rikollisuus kytkeytyvät usein toisiinsa (Kinnunen, 2021, s. 95).

Nuorten rikollisuus ja päihteiden käyttö sekä niissä tapahtuneet muutokset ovat olleet myös mediassa esillä toistuvasti viime vuosina. Nuorten rikollisuuden ja laittomien päihteiden käytön polarisoituminen ovat siis ajankohtainen haaste, jonka vuoksi haluamme tutkia minkälaisia konkreettisia keinoja näiden nuorten tukemiseen löytyy. Nuorilla rikoksen tekijöillä tarkoitamme opinnäytetyössä 13–18-vuotiaita nuoria. Tässä työssä etsimme vastauksia kysymyksiin “Mikä auttaa nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisussa?” sekä “Millaisia kehittämissuunnitelmia on toteutettu nuorisoriikollisuuden ja päihteiden käytön ehkäisystä?”. Tavoitteena on tuottaa aiheesta kuvaileva kirjallisuuskatsaus yhteistyökumppanillemme Humanan nuorisokoti Satamalle.

2 NUORTEN RIKOLLISUUS

2.1 Rikollisuuden esiintyvyys

Nuoruusikä on toiseksi tärkein vaihe ihmisen aivojen kehityksen kannalta. Nuorten kehittyvät aivot tavoittelevat palkintoja ja nopeaa mielihyvää, joten nuoruusikä on riskialtista aikaa. Nuoruudessa kyky säädellä omia tunteita ja reaktioita on vielä vajavaista aivojen kehityksen ollessa keskeneräistä. Myös toisten näkökulmien ymmärtäminen ja toisten asemaan asettuminen on nuoruudessa haastavaa. (Hermanson & Sajaniemi, 2018, s. 843–846.) Nuoruusvaihe on kaikista rikosaktiivisinta aikaa ihmisen elämässä, mutta rikoskäyttäytyminen useimmiten loppuu luonnollisesti iän karttuessa (Elonheimo, 2010, s. 2, s. 25).

Lain nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä mukaan nuoreksi rikoksen tekijäksi luetaan 15–20-vuotiaat (L 633/2010 2.§). Lain mukaan Suomessa rikosoikeudellinen vastuu alkaa vasta 15-vuotiaana ja alle 15-vuotiaina rikoksiin syyllistyneet luetaan lapsiksi. Lastensuojelun mukaan taas kaikki alle 18-vuotiaat rikoksen tekijät luetaan lapsiksi. Vaikka alle 15-vuotiaat eivät ole rikosoikeudellisessa vastuussa, he ovat vahingonkorvausvelvollisia. Alaikäisen tekemä rikos voi johtaa lastensuojelun toimiin, kuten avohuollon tukitoimiin tai huostaanottoon. (Beuker, 2023, s. 173.)

Rikoksesta epäiltyjen alaikäisten tyypillisimmät rikokset ovat näpistys, liikenneturvallisuuden vaarantaminen, vahingonteko, pahoinpitely ja laitton uhkaus (Poliisihallitus, 2024, s. 50–53). Alaikäisten väkivaltarikollisuus eli pahoinpitelyt, ryöstöt ja henkirikokset ovat lisääntyneet merkittävästi viime vuosina. Poliisin tilastoissa vuoden 2023 tammi-kesäkuun välisenä aikana alle 15-vuotiaiden ryhmässä pahoinpitelyrikoksia kirjattiin 28 prosenttia enemmän ja 15–17-vuotiaiden ryhmässä 38 prosenttia enemmän kuin samaan aikaan edeltävänä vuonna. (Poliisi, 2023.) Vuonna 2022 ryöstörikosepäilyjä kirjattiin 62 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Nousu on jatkunut myös vuonna 2023,

jolloin ryöstörikosepäilyjä kirjattiin vielä 25 prosenttia enemmän kuin edeltävänä vuonna. (Keskusrikospoliisi, 2024, s. 5–6.)

Pojat syyllistyvät rikosiin huomattavasti tyttöjä useammin, ja etenkin väkivaltarikollisuus on poikien keskuudessa huomattavasti yleisempää (Kaakinen & Näsi, 2021, s. 21). Ulkomailla syntyneet maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat muita nuoria useammin epäiltyinä väkivalta- ja ryöstörikoksista sekä joutuvat niiden uhreiksi (Kivijärvi & Manner, 2024, s. 12). Nuorten ryöstö- ja väkivaltarikokset kohdistuvat yleisimmin toisiin nuoriin. Ryöstörikoksista epäillyt nuoret ovat tilastojen mukaan rikosaktiivisimpia, ja yli 90 prosenttia heistä on ollut epäiltyinä useammasta rikoksesta. (Heiskanen, 2024, s. 16–20.)

Nuorisoriikollisuuskyselyn mukaan nuorten tekemistä rikoksista suuri osa on piilorikollisuutta, joka pitää sisällään lievempiä rikoksia, jotka eivät tule viranomaisten tietoon (Beuker, 2023, s. 181). Suurimmaksi osaksi nuorten rikokset ovat seurausta elämishakuisuudesta, ajattelemattomuudesta tai ymmärtämättömyydestä (Turkka & Saarholm, 2023, s. 31). Nuorten keskuudessa myös selvittämättömät konfliktit ovat tyypillisiä ja arviolta melko suuri osa nuorten väkivallan käytöstä ja vahingonteoista ovat kostoja (Heino, 2020, s. 159).

2.2 Rikollisuuden riskitekijöitä

Jatkuva rikoskäyttäytyminen kytkeytyy erilaisiin haasteisiin useilla eri elämän osa-alueilla (Haikkola ym., 2019, s. 11). Rikoksille altistavia riskitekijöitä voivat olla nuoren henkilökohtaiset ominaisuudet kuten impulsiivisuus, hyperaktiivisuus ja aggressiivisuus. Nuorena ilmenevät erilaiset psykiatriset häiriöt voivat olla rikollisen käyttäytymisen riskitekijöitä. Näitä ovat muun muassa antisosiaalinen persoonallisuushäiriö, käytöshäiriöt, päihde- ja psykoottiset häiriöt sekä aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö (ADHD). (Elonheimo, 2010, s. 23.) Riskitekijöiksi voidaan lukea myös ominaisuudet kuten jännityshakuisuus ja huono itsekontrolli (Anderberg ym., 2022). Myös lapsen sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeudet ja kielellisen kehityksen vaikeudet voivat altistaa rikolliselle käyttäytymiselle. Rikoskäyttäytymiseen taipuvaisilla nuorilla on myös

muita nuoria merkittävästi useammin runsasta päihteiden käyttöä ja mielenterveysongelmia. (Hermanson & Kosola, 2023, s. 80–83.)

Nuoren lapsuuden kodissa ja perheessä voi olla myös rikoskäyttäytymiselle altistavia tekijöitä. Tällaisia riskitekijöitä voivat olla vanhempien haasteet eri elämän osa-alueilla kuten mielenterveys- ja päihdeongelmat, työttömyys sekä haasteet toimeentulossa. Lapsuudenaikainen kokemus turvattomuudesta, traumakokemukset ja turvallisen aikuissuhteen puute voidaan nähdä myös rikollisuuden riskitekijöinä. (Hermanson & Kosola, 2023, s. 80.) Perheen sisäisellä kommunikaatiolla ja kasvatustyyllillä voi olla myös vaikutusta rikoskäyttäytymiseen ajautumisessa. Näistä voidaan mainita ankara, epäjohdonmukainen tai välinpitämätön kasvatustyyli, vanhempien vähäinen valvonta, vanhempien tunnekylläisyys, konfliktit perheessä sekä vanhemman ja lapsen välinen puutteellinen kiintymyssuhde. Myös vanhempien ero ja yksinhuoltajuus voivat olla riskitekijöitä. (Elonheimo, 2010, s. 24.) Sijaishuoltoon tai kodin ulkopuolelle sijoitetut syyllistyvät muita nuoria useammin rikoksiin. Tätä selittää osaltaan se, että sijaishuoltoon sijoittamisen taustalla on usein lapsuudessa koettua kaltoinkohtelua tai laiminlyöntiä, jotka ovat rikollisuudelle altistavia tekijöitä. (Yang ym., 2021.)

Tutkimuksissa (Mikkonen ym., 2020; Airaksinen ym., 2021; Damm & Dustmann, 2014) asuinalueella on myös havaittu voivan olla vaikutusta nuoren rikoskäyttäytymiseen. Huono-osaiset asuinalueet, joilla asuvilla ilmenee rikollista käyttäytymistä voivat ajaa nuoren rikollisiin piireihin. (Keskusrikospoliisi, 2022, s. 19.) Nuoren kaveripiiri voi luoda sosiaalista painetta rikoksiin. Nuori saattaa myös ihailla rikollista elämäntapaa ja omaksua rikollisia arvoja, kun muu tekeminen ei tuota mielihyvää tai hyväksyntää. Vakaviin rikoksiin syyllistyneet nuoret ovat usein kokeneet omassa elämässään itseensä kohdistuneita rikoksia kuten pahoinpitelyjä, ryöstöjä tai hyväksikäyttöä. (Turkka ja Saarholm, 2023, s. 35–37.) Rikollista käyttäytymistä ennustaa eniten monen eri riskitekijän samanaikainen esiintyvyys, eli kun riskitekijät kasautuvat samalle henkilölle (Elonheimo, 2010, s. 23).

Yhteiskunnan ulkopuolelle syrjäytyminen ja rikoksiin syyllistyminen ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa, ja rikoskäyttäytyminen usein myös syventää syrjäytymiskierrettä (Rikoksantorjunta, i.a-a). Syrjäytyminen voidaan määritellä prosessiksi, jossa huono-osaisuus kasaantuu samalle ihmiselle. Merkittävämpiä riskitekijöitä nuoren syrjäytymiseen ovat päihde- ja mielenterveysongelmat, matala koulutus, pitkäaikainen työttömyys ja ongelmat toimeentulossa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, i.a.-a.) Lapsuuden elinolosuhteet ja vanhempien syrjäytyminen voivat olla riskitekijöitä myös nuoren syrjäytymiskehitykselle (Sisäministeriö, 2023, s. 13).

2.3 Rikollisuuden ehkäisy

Suomessa nuorisorikollisuutta pyritään ennaltaehkäisemään palveluilla, joiden on tarkoitus vaikuttaa nuoren rikoskäyttäytymisen taustalla oleviin riskitekijöihin. Varhainen puuttuminen ja moniammatillinen työ ovat tehokkaimpia keinoja nuorten rikosten ehkäisyssä. (Kaakinen ym., 2023, s. 66.) Varhaisen puuttumisen palveluilla pyritään vaikuttamaan tarpeeksi varhaisessa vaiheessa lapsen kasvuympäristöön ja tätä kautta ehkäistä ongelmien syntyä. Varhaisella puuttumisella ehkäistään myös nuorten syrjäytymistä, jolla on vahva yhteys rikollisuuteen. (Rikoksantorjunta, i.a-a.)

Rangaistusten sijaan nuorille tulisi kehittää yhteiskuntaan integroivia rikoksiin puuttumisen keinoja. Nuorten rikollisuutta ehkäistään osaltaan monien eri palveluntuottajien toimesta. Näitä ovat muun muassa erilaiset lapsille, perheille ja nuorille suunnatut palvelut kuten koulut, varhaiskasvatus, neuvola, lastensuojelu ja erilaisten järjestöjen palvelut. Erilaisia rikoksiin puuttumisen muotoja ovat esimerkiksi rikosten sovittelu, etsivä nuorisotyö ja poliisin Ankkuri toiminta. (Kinnunen, 2021, s. 96–97.)

Poliisin ankkuritoiminta on suunnattu alle 18-vuotiaille nuorille ja sen tarkoitus on pyrkiä ennaltaehkäisemään nuorten rikoksia, edistämään hyvinvointia ja katkaisemaan alkaneita rikoskierteitä. Ankkuritoiminta on moniammatillista yhteistyötä, johon osallistuvat asiantuntijat poliisista ja sosiaali-, terveys- sekä

nuorisotoimesta. Tavoitteena on tarjota nuorelle ja hänen perheellensä heidän tarvitsemansa tuki ja palvelut. (Sisäministeriö, 2022, s. 8–10.) Sovittelu on palvelu, jossa on tarkoitus sovittaa rikoksia ja riitoja ilman oikeudenkäyntiä ulkopuolisen sovittelijan avulla (Poliisi, i.a). Katusovittelu on erillinen sovittelu palvelu, jolla pyritään ratkaisemaan pääosin vain alle 18-vuotiaiden rikoksilla oireileville nuorten välisiä konflikteja. Katusovittelussa keskeistä on kasvatuksellinen työote ja tavoitteena on kehittää rakentavampia konfliktinratkaisutaitoja sekä mahdollistaa nuorelle vastuunotto omista teoistaan. (Rikksentorjunta, i.a-b.) Etsivä nuorisotyö tarjoaa tukea ja ohjausta kaikille alle 29-vuotiaille nuorille. Ensisijainen kohderyhmä ovat syrjäytymisriskissä olevat eli koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle jääneet nuoret. (Etsivän nuorisotyö ja työpajatoiminta ry, i.a.)

3 NUORTEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

3.1 Päihteiden käytön esiintyvyys

Tilastoissa nähdään, että nuorten (14–18-vuotiaiden) tupakointi on vähentynyt merkittävästi 2000-luvun alusta lähtien (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023-b, s. 10–11). 9.-luokallaisista tytöistä vain 4 ja pojista 6 prosenttia kertoi tupakoivansa päivittäin. 9.-luokkalaisten alkoholinkäyttö on myös vähentynyt 2000-luvun alusta lähtien ja yhä useampi nuori ei käytä ollenkaan alkoholia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024, s. 1–2.)

Sähkösavukkeiden käyttö on selvästi lisääntynyt 9.-luokkalaisten nuorten keskuudessa. Päivittäin sähkösavukkeita kertoi käyttävänsä tytöistä 13 ja pojista 9 prosenttia. Nuorten nuuskan käyttö on taas selvästi vähentynyt viime vuosina. Päivittäin nuuskaa kertoi käyttävänsä tytöistä 2 ja pojista 7 prosenttia. Sen sijaan nikotiinipussien käyttö nuorten keskuudessa on lisääntynyt huomattavasti.

Päivittäin nikotiinipusseja kertoi käyttäneensä tytöistä 3 ja pojista 11 prosenttia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024, s. 2–3.)

Stimulanttihuumeiden (amfetamiinin, metamfetamiinin, kokaiinin tai ekstaasin) käyttö 15–16-vuotiaiden keskuudessa on lisääntyneen jonkin verran vuosien 2019–2024 välillä. Nuorten suhtautuminen osaan laittomista päihteistä on muuttunut myönteisemmäksi ja nuoret eivät näe yhtä paljon riskejä esimerkiksi ekstaasin ja amfetamiinin kokeiluihin liittyen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024, s. 8–12.) Vuonna 2021 kodin ulkopuolelle sijoitetut nuoret käyttivät kaikkia päihteitä (nikotiinituotteet, alkoholi ja laittomat päihteet) enemmän kuin muulla tavoin asuvat nuoret (Saariluoma ym., 2021, s. 5–6). Viime vuosina myös alaikäisten nuorten huumemyrkytyskuolemat ovat lisääntyneet. Ensimmäiset päihdekokeilut tuottavat nuorille usein voimakkaan hyvän olon tunteen, koska nuorten aivojen palkkiojärjestelmä reagoi aikuisen aivoja herkemmin päihteiden vaikutuksiin. (Häkkinen ym., 2022, s. 181.) Vaikka nuorilla päihdekokeilut ovat yleisiä, ne johtava vain harvoin päihteiden käytön ongelmiin kuten päihderiippuvuuteen. Noin 5–10 prosentilla nuorista voidaan todeta olevan varsinainen päihdehäiriö. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023-c.)

3.2 Päihteiden käytön riskitekijöitä

Riskitekijöitä päihdehäiriöön voi löytyä nuoren persoonallisuuden piirteistä, perintötekijöistä, lapsuuden perheestä tai muista ympäristötekijöistä. Nuoren käyttäytymisessä havaittavia altistavia piirteitä huomataan usein jo varhain. Näitä piirteitä ovat esimerkiksi aggressiivisuus, impulsiivisuus ja itsehallinnan vaikeudet. (Von der Pahlen ym., 2013, s. 119.) Nämä persoonallisuuden piirteet eivät automaattisesti johda päihdehäiriön syntymiseen, sillä persoonallisuuteen on mahdollisuus vaikuttaa opettamalla tunteiden säätelyä, sosiaalisia taitoja ja päätöksentekoa (Kosola ym., 2018, s. 867). Päihdehäiriön syntyyn voi altistaa myös monet mielenterveyshäiriöt, lapsuuden ja nuoruuden käytöshäiriöt sekä lapsuudessa alkava aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö (ADHD). Perheeseen liittyviä altistavia tekijöitä voivat olla vanhempien oma päihteiden väärinkäyttö, erilaiset vakavat mielenterveysongelmat, puutteellinen vanhemmuus sekä salliva

suhtautuminen nuoren päihteiden käyttöön. (Von der Pahlen ym., 2013, s. 119.) Myös perheen sisäiset konfliktit ja lapsuuden traumaattiset kokemukset kuten kaltoinkohtelu, voivat olla nuoren päihteiden käytön syynä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023-c).

Kaveripiirillä voi olla vaikutusta päihdehäiriön syntyyn. Nuoret käyttävät yleensä päihteitä yhdessä, siksi kaveripiirin asenteilla ja suhtautumisella sääntöihin ja asenteilla päihteiden käyttöä kohtaan voi olla merkitystä päihdekokeiluihin ja päihdehäiriön syntyyn. (Kosola ym., 2018, s. 868.) Yksinäisyys voi olla myös syy nuoren päihteiden käytölle. Nuori saattaa hakea merkityksellisyyttä ja hyväksyntää päihteitä käyttävästä kaveripiiristä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023-c.) Myös yhteiskunnan päihdemyönteinen kulttuuri, päihteiden helppo saatavuus sekä edulliset hinnat voivat edistää nuorten päihteiden käyttöä (Von der Pahlen ym., 2013, s. 120).

Nuorena varhain alkavan säännöllisen tupakoinnin ja humalanhakuisen juomisen on havaittu lisäävän riskiä rikollisuuteen nuoruudessa (Elonheimo, 2010, s. 5). Acostan ja muiden (2012) tutkimuksessa on havaittu, että huumeiden satunnainen käyttö ei ole suoraan lisännyt riskiä rikolliseen käyttäytymiseen, kun taas huumeongelmia on usein havaittu toistuvasti vakavia rikoksia tehneillä nuorilla (Haikola ym., 2019, s. 19). Suuri osa nuorten rikollisuudesta liittyykin osaksi päihteiden käyttöä. Rikollisuuden ja huumeiden käytön välinen yhteys on selvä, koska huumeet ja niiden käyttö on laitonta. Huumeiden käytön ja rikollisuuden yhteys voi ilmetä eri tavoilla, eikä aina ole selkeää kumpi on seurausta kummasta. (Anderberg ym., 2022.) Runsaasti päihteitä käyttävillä nuorilla esiintyy myös hyvin useasti erilaisia mielenterveyden häiriötä, kuten ahdistushäiriötä, masennusta tai itsetuhoisuutta (Häkkinen ym., 2022, s. 183).

3.3 Päihteiden käytön ehkäisy

Nuoren päihdeongelmien ehkäisyn ja hoidon suunnittelussa tulee ottaa huomioon, että ongelmat ovat yksilöllisiä ja monitekijäisiä. Altistavat tekijät voivat johtaa moniin nuorten yleisiin ongelmiin kuten mielenterveyden häiriöihin,

tapaturmiin, väkivaltaiseen ja itsetuhoiseen käyttäytymiseen sekä koulunkäynnin laiminlyömiseen. Nuorten päihdehäiriön hoidossa tulee huomioida hoidon tarpeen kokonaisarviointi ja nuorisopsykiatrisen arvio. Nuoren päihdehäiriön hoito edellyttää suunnitelmallisuutta ja nuoren sekä usein hänen perheensä osallistumista. Myös nuoren samanaikaisten psykiatristen ongelmien hoitaminen on tärkeä osa päihdeongelman hoitoa. (Marttunen & Von der Pahlen, 2013.)

Ehkäisevässä päihdetyössä työn tavoitteena on vähentää päihteiden kysyntää, tarjontaa ja saatavuutta sekä päihdehaittoja. Työn tavoitteena on edistää terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia. Ehkäisevä päihdetyö kohdistuu erityisesti alkoholiin, huumausaineisiin, tupakkatuotteisiin ja muihin päihtymistarkoitukseen käytettäviin aineisiin. Lisäksi työn piiriin kuuluvat myös rahapeli riippuvuus ja muut toiminnalliset riippuvuudet. Käytännön toimintaan on kehitetty erilaisia toimiviksi havaittuja keinoja. Kysyntää pystytään vaikuttamaan esimerkiksi vuorovaikutuksellisella päihdekasvatuksella sekä viestinnän keinoin. Päihteistä ja niiden vaikutuksista tarjotaan tietoa sekä motivoidaan ihmisiä hyvinvointia edistävien valintojen tekemiseen. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2023-d.) Päihdehaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi tehtävää työtä ohjaa laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (L 523/2015 1.§).

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa kuvaileva kirjallisuuskatsaus aiheesta apua nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisuun. Teoreettisessa viitekehysessä on todettu, että nuorten rikollisuus ja päihteiden käyttö kasautuvat entistä vahvemmin pienelle joukolle nuoria. Viime vuosina on nähty etenkin alaikäisten nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuuden lisääntyneen. Samaan aikaan myös laittomien päihteiden käytössä on nähty nousua. Nuorten rikollisuus ja laittomien päihteidenkäyttö ovat ajankohtainen haaste, jonka vuoksi haluamme tarkastella minkälaisia konkreettisia ja vaikuttavia keinoja näiden

nuorten tukemiseen löytyy. Tavoitteena on lisätä tietoisuutta tästä aiheesta ja mahdollistaa opinnäytetyön hyödyntäminen nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten käyttöön.

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimii Humanan nuorisokoti Satama, yksikkö Nosturi. Opinnäytetyön idea ja tutkittava aihe lähtivät yhteistyökumppanimme toiveesta. Yhteistyökumppanimme kiinnostaa tutkittavasta aiheesta tutkimustulokset, erityisesti keinot ja menetelmät, jotka on havaittu toimiviksi nuorten kanssa työskentelyssä. Yhteistyökumppanimme tulee tarkastelemaan heidän käytössään olevia keinoja ja menetelmiä verrattuna tutkimustuloksiin. Mikäli kirjallisuuskatsauksen tuloksista nousee esiin heille uusia toimiviksi havaittuja menetelmiä tai keinoja, tullaan niiden käyttöönotto mahdollisuuksia tarkastelemaan heidän yksikössään. Nuorten rikollisuus ja päihteiden käyttö näkyvät nuorisokoti Sataman arjessa, joten tutkitusti toimivat keinot nuorten tukemiseen kiinnostavat heitä.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat:

1. Mikä auttaa nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisussa?
2. Millaisia kehittämisprojekteja on toteutettu nuorisorikollisuuden ja päihteiden käytön ehkäisystä?

5 YHTEISTYÖKUMPPANI

Yhteistyökumppanimme on Humanan Nuorisokoti Satama, joka on vaativan erityistason nuorisokoti Helsingissä. Nuorisokoti Satama toimii yhteisöhoiton ja hyvän elämän mallin ("Good Lives Model") viitekehyksessä. Hyvän elämän mallissa työskentely lähtee ajatuksesta, että jokainen ihminen haluaa elää hyvää elämää ja hänellä itsellään on vapaus määritellä itselleen merkityksellinen sekä hyvä elämä. Yhteisöhoitossa toimitaan yhteisten asioiden äärellä; arjessa sekä ryhmissä. Tämän toiminta-ajatuksen taustalla on herättää lapsen omaa ajattelua,

vastuunottamista, kykyä tarkastella omia rajoja ja tarpeita sekä oppia arjen taitoja. (Humana, 2024.) Yksiköissä työskentelee moniammatillinen tiimi, joka on saanut koulutuksen yhteisöhoitoon, traumainformoituun työotteeseen, päihdetyöhön sekä työskentelyyn rikostaustaisten kanssa (Humana, i.a). Nuorisokodin moniammatillisessa työtiimissä työskentelee sairaanhoitaja, erityisopettaja, sosionomeja, yhteisöpedagogi, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajia sekä lähihoitaja. (Humana, 2024).

Satamaan kuuluu kaksi yksikköä: Nosturi ja Kajuutta. Lapset voivat ohjautua sinne Telakan pysäytys- ja arviointijakson kautta, toisesta sijaishuoltopaikasta tai kotoa. Ehdolliseen tai ehdottomaan vankeustuomioon tuomittu lapsi voi suorittaa tuomionsa tai koevapautensa Kajuutassa. Kajuutan asumisyksikössä on kuusi paikkaa. Siellä tarjotaan strukturoitua, turvallista ja pitkäaikaista sijaishuoltoa erityisesti käytöshäiriöillä tai rikoksilla oireileville sekä rikoksista tuomituille 13–18-vuotiaille lapsille. Nosturin asumisyksikössä on seitsemän paikkaa ja siellä tarjotaan strukturoitua sekä kuntouttavaa pitkäaikaista sijaishuoltoa erityisesti päihteitä käyttäville 13–18-vuotiaille lapsille. (Humana, i.a.)

6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTUS

6.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Erilaisia kirjallisuuskatsauksen tyyppejä on kolme: kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja meta-analyysi. Näistä kolmesta yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen tyyppi on kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa ei ole tiukkoja sääntöjä ja tutkimuskysymykset voivat olla väljempinä. Käytetyt aineistot voivat olla myös laajoja, eikä niiden rajaukseen vaikuta tiukat säännöt. (Salminen, 2011, s. 6.) Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on tarkoitus tarkastella valittua

aikaisemmin tutkittua tietoa sekä pyrkiä ymmärtämään aihetta syvemmin (Kangasniemi ym., 2013, s. 298).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen rakenne muodostuu neljästä vaiheesta, jotka ovat tutkimuskysymyksen hahmottaminen, tutkimusaineistojen valitseminen, kuvailun tuottaminen ja tulosten tarkastelu. Tutkimuskysymysten muodostuminen ohjaa kirjallisuuskatsauksen tekoa. Kysymysten tulee olla rajattuja, mutta samalla tarpeeksi väljiä. Käytetyn aineiston valintaa ohjaa tutkimuskysymys. Aineiston tulee olla kysymyksen kannalta olennaista ja sitä tulee olla riittävästi. Kuvailun rakentaminen alkaa aineiston valinnan aikana. Tällöin etsitään tutkimuskysymykseen kuvailevaa vastausta ja yhdistetään sekä vertaillaan aineistojen sisältöjä. Aineistoja valittaessa tulee kiinnittää huomiota, miten valitut aineistot jäsentävät, täsmentävät, avaavat tai kritisoivat tutkimuskysymystä. Lopuksi kootaan keskeiset tulokset. Tuloksia tarkastellaan suhteessa laajempaan kontekstiin ja eettisyys- sekä luotettavuuskysymyksiin. (Kangasniemi ym., 2013, s. 294–295.) Valitsimme kuvailevan kirjallisuuskatsauksen opinnäytetyömme menetelmäksi, koska uskoimme sen avulla pystyvämme parhaiten vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

6.2 Aineiston keruu

Kirjallisuuskatsauksen aineiston keruussa on tarkoitus käyttää ennalta suunniteltua ja toistettavissa olevaa menetelmää. Aineiston keruuta suunnitellessa luodaan hakutermit, joilla haetaan tutkimusaineistoa ja päätetään mistä tietokannoista aineistoja haetaan. Huolellisten hakutermin suunnittelun avulla tulisi löytää tutkimuskysymyksiin kaikkein parhaiten vastaavat materiaalit. Aineiston keruun jälkeen tutkitaan aineistoja syvemmin. Sisäänotto- ja poissulkukriteerien avulla valitaan laadukas sekä kattava tutkimusaineisto. Sisäänotto- ja poissulkukriteereitä voivat olla esimerkiksi ikäryhmä, tutkimuksen ajankohtaisuus, tutkimuskysymykseen vastaavuus, aineiston saatavuus, julkaisuvuosi ja kieli. (Vilka, 2023.)

Aluksi lähdimme luomaan suunnitelmaa opinnäytetyön aineistojen keruusta. Sovimme yhdessä mitä toivomme materiaalin sisältävän, mistä tietokannoista ja millä hakusanoilla etsimme aineistoja. Haimme aineistoa seuraavista tietokannoista: Diak Finna, Journal, Julkari ja Sage Journals. Diak Finnasta löytyy Diakonia-ammattikorkeakoulun ja Satakunnan AMK:n kirjastojen aineistoja. Journal kokoaa verkkoon suomalaisten tiedelehtien artikkeleita. Julkari on avoin julkaisuarkisto sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan materiaaleihin. Sage Journalista voi hakea kansainvälisesti erilaisia kirja- ja lehtiartikkeleita. Hankeraportteja haimme myös Googlen hakukonetta hyödyntäen. Hakusanoina käytimme erilaisia hakusanoja ja hakusanayhdistelmiä, joita olivat muun muassa nuorisorikollisuus, nuorten päihteiden käytön ehkäisy, nuorisorikollisuuden ehkäisy, työmenetelmiä sijaishuollossa, ehkäisevä päihdetyö, päihteillä oireilu ja rikoksilla oireilu. Vastaavia englanninkielisiä hakusanoja olivat juvenile delinquency, working methods, foster care, youth substance abuse ja criminal behaviour.

Testasimme erilaisia hakusanoja ja niiden yhdistelmiä ennen kuin päätimme mitkä näistä ovat osuvimpia. Tämän jälkeen laadimme aineistojen valintaa varten sisäänotto- ja poissulkukriteerit. Valitsemamme hakusanat tuottivat paljon hakutuloksia, joista lähdimme kartoittamaan työhömmme sopivimpia materiaaleja. Hakutuloksissa kiinnitimme huomiota ensin otsikoihin ja julkaisuvuoteen sekä sen jälkeen tiivistelmiin. Mikäli materiaalin tiivistelmä vaikutti vastaavan tutkimuskysymyksiimme tai toiseen niistä, tarkastelimme kyseistä materiaalia lukemalla sen läpi. Näistä tarkemmin luetuista materiaaleista kaikki eivät kumminkaan vastanneet tutkimuskysymyksiimme tarpeeksi hyvin.

Taulukko 1. Aineistojen sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Julkaistu vuosien 2014–2024 välillä	Julkaistu ennen vuotta 2014
Tutkittavien ikä sijoittuu 13–18-vuotiaisiin	Tutkittavien ikä sijoittuu yli 18-vuotiaisiin

Aineisto on saatavilla maksuttomasti	Aineisto on maksullinen
Julkaistu suomeksi tai englanniksi	Julkaistu muilla kielillä
Vastaa tutkimuskysymyksiin	Ei vastaa tutkimuskysymyksiin

Taulukossa 1. on esiteltyä sisäänotto- ja poissulkukriteerit, jotka asetimme aineistojen valintaa varten. Poissuljimme myös kaikki ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt. Aineistoja etsiessä kävi ilmi, että kirjallisuuskatsauksemme aiheesta on suhteellisen vähän tutkittua tietoa saatavilla. Aineiston kerääminen veikin meiltä tämän vuoksi runsaasti aikaa ja kokeilimme useita erilaisia hakusanoja. Aineistojen vähyyden ja saatavuuden takia emme asettaneet vaatimukseksi vain vertaisarvioituja tai varsinaisia tutkimusartikkeleita. Pyrimme kumminkin valitsemaan työhömme mahdollisimman laadukkaita materiaaleja, jotka pohjautuivat erilaisiin tutkimuksiin tai niissä käytetyt lähteet olivat muuten luotettavia.

Diak Finnasta käytimme hakusanaa nuorisrikollisuus. Rajasimme haun julkaisuajankohdan vuosille 2014–2024 ja poistimme hausta ammattikorkeakoulun opinnäytetyöt. Tämä haku tuotti 8 tulosta, joista 1 kirja oli sisäänottokriteeriemme mukainen ja sisällön perusteella se valikoitui työmme materiaaliksi. Diak Finnasta muilla hakusanoilla, ei löytynyt työhömme sopivia aineistoja. Julkarista hakusana nuorten rikoksiin puuttuminen tuotti parhaat tulokset ja tuloksia oli yhteensä 71 kappaletta. Löysimme sieltä raportin ja työpaperin, jotka valikoituivat sisällön perusteella työmme materiaaleihin mukaan. Julkarista haimme myös hakusanoilla nuorisrikollisuus, nuorten päihdeongelmat, rikoksilla oireilu ja työmenetelmät sijaishuollossa, mutta niillä ei löytynyt työhömme uusia materiaaleja. Journalissa kaikki hakusanat tuottivat todella paljon hakutuloksia, joten kaikkia ei selattu läpi. Hakusanalla nuorten päihteiden käytön ehkäiseminen löysimme Journalista 1 työhömme sopivan arviointitutkimuksen. Muilla hakusanoilla ei löytynyt työhömme sopivia materiaaleja.

Hankeraportteja, etsimme myös Googlen hakukonetta hyödyntäen. Hakusana nuorisrikollisuuden ehkäisy tuotti kaikkiaan 8500 tulosta, koska Googlen

hakukoneessa ei pystynyt rajata tuloksia tarkemmin esimerkiksi julkaisuvuoden perusteella. Emme selanneet kaikkia tuloksia, mutta löysimme hankkeen loppuraportin ja tutkimushankkeen, jotka olivat sisäänottokriteeriemme mukaisia. Haimme myös hakusanalla ehkäisevä päihdetyö, joka tuotti yli 57 000 tulosta. Hakusana johdatti meidät EHYT ry:n sivuille, joista materiaaliksemme valikoitu 1 hankkeen loppuraportti. Googlen hakukoneesta hakusanalla päihteillä oireilu löysimme vielä 1 toimintasuunnitelman, joka valikoitui työmme materiaaleihin mukaan.

Vastaavat englanninkieliset hakusanat olivat juvenile delinquency, working methods, foster care, youth substance use ja criminal behaviour. Haimme englanninkielisiä aineistoja Sage Journalsista. Yksinään hakusanat tuottivat todella paljon tuloksia, vaikka rajasimme julkaisuajankohdan vuosille 2014–2024. Osasta näistä, jotka selasimme, emme löytäneet yhtään sisäänottokriteeriemme mukaista materiaalia. Yhdistämällä hakusanat working methods, foster care ja juvenile delinquency sekä rajaamalla julkaisuajankohdan, tuloksia löytyi 107, joista 1 tutkimusartikkeli valikoitui työhömmme.

6.3 Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena voi olla kuvata mitä tutkitusta aiheesta jo tiedetään ja löytää tietoaaukkoja aiheen aikaisemmista tutkimuksista (Vilka, 2023). Kirjallisuuskatsauksemme aineistoksi valikoitui lopulta 9 erilaista materiaalia, jotka olivat sisäänottokriteeriemme mukaiset. Materiaalien löytäminen tutkimastamme aiheesta oli haastavaa. Useat otsikoiden perusteella sopivat materiaalit olivat maksumuurin takana. Saatavilla olevista ja otsikon perusteella hyvistä materiaaleista osa oli julkaistu ennen vuotta 2014, jolloin tieto ei ollut tarpeeksi ajankohtaista. Useassa materiaalissa nousi myös esiin, että tutkimastamme ilmiöstä tarvittaisiin lisää tutkittua tietoa. Löytämässämme materiaaleissa toistui myös osittain samat lähteet, joka tuki myös sitä näkökulmaa, että tutkittua tietoa aiheesta todella on vähän. Taulukossa 2. esitellyt materiaalit vastasivat parhaiten tutkimuskysymyksiimme.

Taulukko 2. Kirjallisuuskatsauksessa käytetyt aineistot

Teoksen nimi	Tekijä ja julkaisuvuosi	Materiaali	Tarkoitus
Alaikäisten vankien ja muiden vakavilla rikoksilla oireilevien nuorten asema palvelujärjestelmässä .	Korhonen, P. 2022	Työpaperi	Työpaperissa kuvataan ammattilaisten haastatteluiden, ajankohtaisten selvitysten ja tutkimusten pohjalta alaikäisten vankien ja muilla vakavilla rikoksilla oireilevien nuorten asemaa palvelujärjestelmäs-sä.
Hoito syytteen sijaan -toimintamallin arviointitutkimus: Monialaista yhteistyötä nuorten huumausaineiden käytön ehkäisemiseksi.	Lilja, T., Ristikari, T., & Niemelä, M. 2022	Tutkimusartikkeli	Arviointitutkimuksen tavoitteena oli kehittää hoito syytteen sijaan – toimintamallia yhtenäisemmäksi ja vaikuttavammaksi kokonaisuudeksi kunnille.
Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin.	Haikkola, L., Hästbacka, N., & Pekkarinen, E. (toim.) 2019	Tutkimushanke	Tutkimushankkeen tavoitteena oli muun muassa selvittää kirjallisuuskatsauksen avulla nuorten rikoksiin puuttumisen toimenpiteiden vaikuttavuutta ja kustannushyötyjä sekä käytössä olevia käytäntöjä.
Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun.	Turkka, H., & Saarholm, J. (toim) 2023	Painettu kirja	Teoksen tarkoituksena oli tuottaa uusia näkökulmia ja työmenetelmiä eri toimialojen hyvistä käytännöistä rikollisuuden ehkäisyssä, siihen

			puuttumisessa sekä rikoskierteiden katkaisussa.
Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmä teininä sijoitettujen lasten hoidossa.	Heino, T.(toim.) 2020	Raportti	Raportin tavoitteena oli tuottaa kirjallisuuskatsaus vaikuttavista työmenetelmistä sijaishuollossa Suomessa sekä kansainvälisesti.
Nikotiinihanke 2018–2020.	Saarela, K., & Munter, H. 2020	Hankkeen loppuraportti	Hankkeen tavoitteena oli nuorten nikotiinituotteiden etenkin nuuskan käytön sekä välityksen vähentäminen.
Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä. Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen (2020–2022) loppuraportti.	Piispa, M., Sambou, S., & Lind, H. 2023	Hankkeen loppuraportti	Hankkeen tavoitteena oli kehittää rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluita sekä niihin ohjautumista.
Treatment Foster Care Oregon for Delinquent Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis.	Åström, T., Bergström M., Håkansson, K., Jonsson, A-K., Munthe, C., Wirtberg, I., Wiss, J., & Sundell, K. 2020	Tutkimusartikkeli	Artikkelin tarkoituksena oli tutkia Treatment Foster care:n vaikutuksia nuoriin, joilla on vakavia käytösongelmia.
Välitä, sitoudu, suojele Toimintasuunnitelma päihteillä oireilevien lasten ja nuorten tukemiseksi.	Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2023	Toimintasuunnitelma	Toimintasuunnitelmasa käydään läpi päihteillä oireilevien nuorten pääsemistä palveluiden piiriin sekä kartoitetaan palveluiden nykytilaa.

6.4 Aineiston analyysi

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmän keskiössä on sen käsittelyosan rakentaminen. Sen tavoitteena on valittujen aineistojen pohjalta vastata esitettyyn tutkimuskysymykseen muodostaen laadullinen kuvailu sekä uusien johtopäätösten tekeminen. Valikoiduista aineistoista pyritään luomaan teoreettinen kokonaisuus, jonka sisältöä muodostetaan aineistoja yhdistellen ja analysoiden kriittisesti. (Kangasniemi ym., 2013, s. 296–297.) Sisältöanalyysia käytetään usein kirjallisuuskatsauksissa riippumatta siitä, analysoidaanko kohteen tietoa määrällisesti vai laadullisesti. Sisältöanalyysin tavoitteena on luoda asiakokonaisuus eli synteesi aineistosta. Sisältöanalyysin ajatuksena on tuntea hyvin tutkimuskohde ja analysoidut aineistot, jotta on mahdollisuus tehdä vertailua sekä omia päätelmiä. Sisältöanalyysissä tiedon yhdistämisessä sekä havainnollistamisessa voidaan hyödyntää erilaisia apuvälineitä. Esimerkiksi merkityksellisimmät teemat voidaan esitellä hyödyntäen apuvälineenä kerrontaa, taulukoita tai kuvioita. (Vilka, 2023.)

Alustavia teemoja tarkastellessa etsitään aineistoista yhdistäviä tekijöitä. Analysointia tehdessä tulee palata tarkastelemaan alkuperäistä aineistoa, kunnes alustavista teemoista voidaan hyväksytysti luoda loogisesti ryhmittäviä ja johdonmukaisia alateemoja. Muotoutuneet alateemat yhdistetään edelleen teemoiksi, joiden johdonmukaisuus arvioidaan sekä tarpeen vaatiessa palataan jälleen alkuperäiseen aineistoon. (Vilka, 2023.) Aineiston analysoinnissa hyödynsimme sisältöanalyysia ja teemoittelun menetelmää. Näitä hyödyntäen pystyimme luomaan aineistosta laaja-alaisen kuvan ja analysoimaan materiaalit parhaalla tavalla.

Analyysi vaiheessa luimme materiaalit perusteellisesti useamman kerran läpi. Teimme muistiinpanoja ja etsimme jokaisella luku kerralla aineistoista yhteneväisyyksiä, joiden perusteella lähdimme muodostamaan materiaaleissa toistuvia teemoja. Teemat muodostuivat tutkimuskysymystemme pohjalta. Muodostimme työmme tutkimuskysymyksestä ”Mikä auttaa nuorten rikos- ja päihdekierteiden katkaisussa?” kaksi keskeistä teemaa, jotka jaoin molemmat vielä ylä- ja alateemoihin. Toisesta tutkimuskysymyksestä ”Millaisia

kehittämisprojekteja on toteutettu nuorisorikollisuuden ja päihteiden käytön ehkäisystä?” muodostimme vain yhden keskeisen teeman, jonka myös jaoimme ylä- ja alateemaksi. Esittelemme taulukossa 2. muodostuneet teemat. Tutkimustuloksia kirjoittaessa käytimme taulukossa mainittuja alateemoja apuna tulosten tarkastelussa.

Taulukko 2. Aineistossa esiintyvät teemat

Teema	Yläteema	Alateema
Rikoksilla ja päihteillä oireilevien nuorten palvelutarpeiden kokonaisvaltainen arviointi ja tarvittaviin palveluihin ohjautuminen sekä niiden saatavuus.	Nuoren tuentarpeen arviointi ja palveluiden saatavuus.	Yksilöidyt ja monialaiset palvelut.
Erilaisia tutkitusti toimiviksi havaittuja työmenetelmiä rikoksilla ja päihteillä oireilevien nuorten hoidossa.	Toimivia työmenetelmiä haastavasti oireilevien nuorten hoidossa.	Toimivia työmenetelmiä.
Erilaisia hankkeita nuorten rikosten ja päihteidenkäytön ehkäisemiseksi ja niissä kehitettyjä toimintamalleja.	Ennaltaehkäisevien palveluiden kehittäminen ja toiminnan järjestäminen.	Ennaltaehkäiseviä hankkeita ja toimintatapoja.

7 TULOKSET

7.1 Yksilöidyt ja monialaiset palvelut

Haikkolan ja muiden (2019, s. 154) katsauksessa todettiin, että tukimuotoja rikoksilla oireilun varhaiseen puuttumiseen on runsaasti tarjolla, mutta toistuvasti rikoksia tekeville nuorille ei ole tarpeeksi tukipalveluita rikoskierteiden katkaisuun. Tarvittavista tukimuodoista kuten terapeuttisesta työskentelystä tai mielenterveys- ja päihdepalveluista sekä niiden saatavuudessa on puutteita. Heinon (2020, s. 233) materiaalissa korostetaan myös, että kaikilla sijaishuollossa olevilla nuorilla tulisi olla mahdollisuus mielenterveys- ja terapiapalveluihin. Sijaishuollon ajatellaan yksinään olevan tarpeeksi tukeva apu ja sen korvaavan joissain tapauksissa terapia- ja mielenterveyspalveluiden tarve. Myös Kaakinen ja muut (2023, s. 66) toivat esiin Suomessa olevan tarve lisäpalveluille toistuvilla rikoksilla oireileville nuorille.

Nuorten hoitoon ohjaamisessa olennaista on oikea-aikaisuus. Avunsaanti olisi tärkeää silloin, kun nuorella on motivaatiota vastaanottaa apua. (Korhonen, 2022, s. 21.) Ilman sitoutumista ja motivaatiota soveltuva ja hyvä hoito ei tuota tulosta. Motivaation saavuttamiseksi nuoren olisi tärkeä ymmärtää hoidon menetelmät ja tavoitteet sekä olla näistä yhtä mieltä. (Heino, 2020, s. 171.)

Lastensuojelun nuorilla on usein haasteita ihmisiin luottamisessa, ja lastensuojelussa työntekijöiden vaihtuvuus on suuri haaste. Luottamussuhde mahdollistaa osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemukset. Aito rinnalla kulkeminen voi auttaa nuorta irti päihteiden käytöstä. (Heino, 2020, s. 226–230.) Myös materiaaleissa (Haikkola ym., 2019; Korhonen, 2022; Turkka & Saarholm, 2023) nousi toistuvasti esiin nuoren ja ammattilaisen välisen luottamussuhteen rakentumisen merkitys.

Heinon (2020, s. 225–226) mukaan nuori saattaa saada haitallisia vaikutteita lastensuojelulaitosten muilta vakavasti oireilevilta nuorilta. Materiaalissa korostettiin päihteistä irti pääseminen edellyttävän päihteitä käyttävästä

yhteisöstä irtautumista. Nuoren on tärkeä löytää omalle elämälleen merkitys ja sisältöä päihteiden tilalle. Ammatillaiset voivat auttaa nuorta määrittelemään omat kiinnostuksen kohteensa ja löytämään sisältöä päihteiden tilalle. Törrö ja muut (2023, s. 206) toivat esiin, että harrastuksella voi olla suuri rooli rikoskierteestä irrottautumisessa. Harrastus voi tuoda yhteisön ja mielekästä tekemistä päihteiden ja rikosten tilalle. Myös Haikkola ja muiden (2019, s. 48) mukaan rikoskäyttäytyminen voi levitä ryhmässä, jossa on samoin oireilevia nuoria. Materiaalissa mainitaankin, että tällaisissa ryhmissä vuorovaikutuksen tulisi tapahtua ohjaajien valvonnassa. Åström ja muut (2020) tuovat myös saman näkökulman esiin muiden nuorten mahdollisista haitallisista vaikutteista.

Nuorten elämäntilanteet ovat aina yksilöllisiä ja avain asemassa onkin nuoren hoidon yksilöllisyys ja monipuolisuus. Sama menetelmä ei välttämättä tuo hyviä tuloksia kaikkien nuorten kohdalla. Lastensuojelussa tarvitaankin laajaa menetelmäosaamista. (Heino, 2020, s. 187.) Materiaaleissa (Haikkola ym., 2019; Heino, 2020; Korhonen, 2022; Turcka & Saarholm, 2023) tuotiin esiin varhaisen puuttumisen tärkeys. Kaikkein toimivinta on nuorten rikoksiin puuttuminen varhaisessa vaiheessa ja tätä kautta rikoskierteiden muodostumisen ehkäisy.

7.2 Toimivia työmenetelmiä

Suomalaista tutkimusta menetelmien tehokkuudesta nuorten päihdehoidossa ei juurikaan ole. Myös ulkomaisia tutkimuksia on verrattain vähän. Nuorten päihdehoidossa on tärkeää keskittyä vahvistamaan päihteiden käytöltä suojaavia tekijöitä ja minimoimaan käytölle altistavien tekijöiden vaikutusta. Tutkimuksissa on todettu motivoivan haastattelun ja kognitiivisen käyttäytymisterapian olevan toimivia keinoja nuorten päihdehoidossa. Erityisen toimivana on pidetty näiden menetelmien yhdistelmiä. (Heino, 2020, s. 127–129.)

Motivoiva haastattelu kehittää nuoren itsereflektiota ja vahvistaa muutosmotivaatiota. Menetelmää voi hyödyntää etenkin vastustavien ja vihaisten asiakkaiden kanssa. Kognitiivisessa käyttäytymisterapiassa (CBT) autetaan nuorta tunnistamaan päihteiden käytön laukaisevia tekijöitä ja löytämään

vaihtoehtoisia toimintatapoja päihteiden käytön tilalle. Monimuotoisen perheterapeuttisen työskentelyn (MDFT) tehokkuudesta on näyttöön perustuvaa tutkimustietoa nuorten päihdehoidossa sekä käytöshäiriöiden hoidossa. Menetelmässä on olennaista, että nuori ja myös hänen perheensä osallistuu terapeuttiseen työskentelyyn. Palkitsemishoidon tehosta oli myös hiukan tutkimustuloksia. Palkitsemishoidossa nuorelle annetaan hyvästä käytösestä konkreettinen ja välitön palaute. (Heino, 2020, s. 129–134.)

Korhosen (2022, s. 18–19) materiaalissa mainitaan, että sijaishuoltoon kaivattaisiin lisää menetelmäosaamista. Toimivina menetelminä vakavasti oireilevien nuorten kanssa työskentelyssä mainittiin motivoiva haastattelu, monimuotoinen perheterapeuttinen työskentely, voimavarakeskeisyys, dialektinen käyttäytymisterapia, traumatietoinen työote, ja toipumisorientaatio. Haikkolan ja muiden (2019, s. 35–36) materiaalissa taas todetaan kognitiivisen käyttäytymisterapian, multisysteemisestä terapian ja perheympäristöön sijoittuvien menetelmien toimivuudesta olevan tutkimusnäyttöä rikoksiin syyllistyneiden tai käytöshäiriöisten nuorten auttamisessa. Heinin (2020, s. 121) materiaalissa toimivaksi menetelmäksi on havaittu myös traumainformoitu työote. Myös Samboun ja muiden (2023, s. 166) mukaan nuorten antisosiaalisen käytöksen vähentämisessä monimuotoinen perheterapeuttinen työskentely on todettu hyödylliseksi työmenetelmäksi.

Kansainvälisissä tutkimuksissa on ristiriitaisia tuloksia nuorten päihdehoidon tehosta. Monissa tutkimuksissa on todettu verrattain useasti nuorten aloittavan päihteiden käyttö uudelleen päihdehoidon jälkeen. Tehokkaita keinoja nuorten päihdehoidossa on todettu olevan ryhmä- ja yksilöterapian muodot, perheinterventiot sekä käyttäytymiseen ja psykososiaaliseen muutokseen pyrkivät interventiot. Tärkeää on tunnistaa nuorten ongelmien monialaisuus ja yhdistää nuoren päihdehoito sekä muiden ongelmien samanaikainen hoito. Tärkeäksi on myös havaittu riittävä tuki ja jatkuvuus myös päihdehoitajaksojen jälkeen. Lastensuojelussa olevien nuorten kohdalla korostuu myös lapsuusiän traumoja ja impulsiivista käyttäytymistä käsittelevät hoidot osana päihdehoitoa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023, s. 44–45.)

Haikkolan ja muiden (2019, s. 150) mukaan pelotteluun, rangaistuksiin ja valvontaan nojaavilla toimenpiteillä on hyvin pieni tai jopa haitallinen vaikutus uusintarikollisuuteen. Jatkuvasti rikoksilla oireileville nuorille tulisi tarjota intensiivistä tukea. Nuoren palkitseminen rikoksista irtaantumisesta nähtiin myös kannattavana toimintatapana. Heinon (2020, s. 186) materiaalissa mainitaan tutkimuksissa olevan näyttöä siitä, että terapeuttiset toimenpiteet ovat tehokkaampia tukemaan rikoksilla oireilevien nuorten muutosta kuin pelotteluun ja seurantaan perustuvat toimet.

Elämyshakuinen henkilö voi syyllistyä muita helpommin rikoksiin tai käyttää huumeita, koska elämyshakuinen ihminen tarvitsee jännitystä, stimulaatiota ja riskejä tavallista enemmän. Elämyshakuiset nuoret voivat hyötyä elämyspedagogiikasta. Se voi tarjota nuorelle keinon purkaa aktiivisuutta, kun sitä sovelletaan harrastustoimintaan verrattavana aktiviteettina. (Heino, 2020, s. 101.)

Åströmin ja muiden (2020) tutkimuksessa on todettu Treatment Foster Care Oregonin (TFCO) vähentävän rikollista käyttäytymistä muuta sijaishuoltoa tehokkaammin. TFCO-menetelmä on sijaisperheessä toteutettava hoito-ohjelma, joka tukee etenkin vaikeasti oireilevia ja rikolliseen käyttäytymiseen taipuvaisia nuoria. Siinä sijaisperheeseen sijoitetaan vain yksi rikoksilla oireileva nuori ja tavoitteena on yhdistää alkuperäinen perhe vuoden sisällä. TFCO-menetelmän vaikuttavuudesta on myös Heinon (2020, s. 136) materiaalin mukaan tutkimustuloksia.

Euroopan rikosentorjuntaverkosto on koonnut kolmentyyppisiä tutkimusten pohjalta vaikuttavaksi todettuja keinoja sekä toimintatapoja, joilla voidaan ehkäistä ja vähentää katujengien tekemiä rikoksia sekä niistä aiheutuvia haittoja. Täsmällinen tieto alueen jengeistä helpottaa oikeanlaisten tukien ja toimien räätälöinnissä. Myös perheiden moniongelmaisuudesta ja puuttuvasta vanhemmuudesta johtuvia ongelmia voidaan tukea perheterapian sekä vanhemmuutta ja perheen vuorovaikutusta parantavin keinoin. Hyödylliseksi koettuja ohjelmia ja menetelmiä ovat muun muassa The Incredible Years parenting-programme, the Parent Child Interaction Therapy ja Triple P Positive

Parentig Programme. Nämä ohjelmat ovat todettu vahvistavan vanhemmuuden taitoja sekä vanhemman ja nuoren välistä suhdetta ehkäisten nuoren ongelmallista käyttäytymistä. (Sambou ym., 2023, s. 166–167.)

7.3 Ennaltaehkäiseviä hankkeita ja toimintatapoja

Nuorten rikollisuuden ehkäisy nuorten, ammattilaisten ja kustannusten näkökulmista (Nuri) -tutkimushankkeessa (2018–2019) oli päämääränä tuottaa kansainvälinen kirjallisuuskatsaus, joka toi tietoa rikoksiin puuttumisen keinoista ja vaikuttavuudesta sekä tarkastella Suomessa olevia malleja ja toimintatapoja nuorten rikoksiin puuttumisessa. Tutkimushankkeen oli määrä tuottaa tietoa valtioneuvostolle ja sisäisen turvallisuuden strategian työryhmälle, jotka laativat tietojen pohjalta alustavan toimintamallin rikollisuuteen puuttumisen, palvelujen ja tukitoimien järjestämisen perustaksi. (Haikkola, 2019, s. 14.)

Rikosten ennaltaehkäisy -hankkeessa (2020–2022) oli tarkoitus kehittää rikoksia ennaltaehkäiseviä palveluita ja niihin ohjautumista rikoksilla ja päihteillä oireileville nuorille. Hankkeessa kerättiin tietoa kyselylomakkeen avulla muissa rahoitetuissa hankkeissa olleista asiakkaista. Tietoa kerättiin asiakasmääristä, miten asiakkaat ohjautuivat kyseisiin hankkeisiin, asiakkaiden taustatiedoista, asiakastyöskentelystä sekä hankkeiden saamasta palautteesta. (Piispa ym., 2023, s. 8–9.)

Rikosten ennaltaehkäisy hankkeen loppuraportissa tuodaan esiin myös 4 erilaista hanketta (Turun ROKKI-hanke, Vantaan Ri-O-hanke, Rovaniemen RIKO-hanke ja Oulun NURRI-hanke), joiden tarkoitus on tukea rikoksilla oireilevia nuoria. Turun ROKKI-hanke, Rovaniemen RIKO-hanke ja Oulun NURRI-hanke ovat samantyyllisiä. Näissä hankkeissa tarkoituksena on kokonaisvaltainen, laaja-alainen ja yksilöity tiivis tuki rikoksilla oireilevien nuorten sekä heidän perheidensä tueksi. Nuorille on tarkoitus löytää yksilöllisiin tarpeisiin vastaavat palvelut. (Piispa ym., 2023, s 31, 39, 40.) Vantaan Ri-O-hanke on hieman muista hankkeista poikkeava. Siinä korostettiin koko perheen huomioimista nuoren rikoksista irtaantumisessa. Hankkeessa pilotoitiin

vaikuttavaksi todettu MDFT-terapia. Sen tarkoitus on tukea nuoren ja hänen perheensä sisäistä vuorovaikutusta tarjoten tukea muutokseen. Tavoitteena on sen avulla estää mahdollisesti nuoren sijoittaminen tai huostaanotto. (Piispa ym., 2023, s. 33–35.)

Hoito syytteen sijaan –toimintamalli on Lapin poliisin ja sosiaali-, terveys-, sekä nuorisopalvelujen tuottama yhteistyömalli, jonka tavoitteena on ehkäistä lasten ja nuorten huumausaineiden käyttöä. Toimintamalli on tuotos Lapin poliisilaitoksen koordinoimasta kehittämishankkeesta, jonka tarkoitus oli vähentää nuorten huumeiden käyttöä. Toimintamalli on alle 25-vuotiaiden huumausaineiden käytön ehkäisyyn tähtäävä avohoitomalli. Ensimmäisen kerran huumausaineen käyttörikoksesta kiinni jäänyt alle 25-vuotias tulisi ohjata psykososiaalisen hoidon ja tarvittaessa päihdehoidon piiriin. Avohoitajakseen osallistumisessa on kannustin ja sen suorittaminen hyväksytysti johtaa syyttäjän syyttämättäjättämiseen, jolloin nuori välttyy huumausaineen käyttörikoksesta määrättävältä sakolta. Toimintamallissa korostuu myös hoidontarpeen kokonaisvaltainen arviointi. Toimintamallin kehittäminen aloitettiin vuonna 2019 ja sitä ollaan edelleen kehittämässä yhtenäisemmäksi, vaikuttamaisemmaksi sekä kunnille integroitavaksi. (Lilja, 2022, s. 24–26.)

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry:n nikotiinihanke toteutettiin 2018–2020 välisenä aikana. Hankkeen alkuperäinen kohderyhmä oli rajattu 10–29-vuotiaisiin, joka osoittautui liian laajaksi. Hankkeen lopullinen kohderyhmä rajattiin 15–21-vuotiaisiin, kuitenkin painottuen yläkouluikäisiin nuoriin. Kohderyhmän rajaus perusteltiin sillä, että nuuskan kokeilu ja käytön aloitus ajoittuu yleensä yläkouluikään. Hankkeen tavoitteena oli nuorten nikotiinituotteiden, erityisesti nuuskan käytön ja sen välityksen vähentäminen. Hankkeen päämääränä oli tuottaa tietoa nuuskan käyttöön ja välitykseen vaikuttavista tekijöistä tehden etnografinen selvitys. Keskeisimpiä toimenpiteitä hankkeessa oli vertaisvaikuttamismallin kehittäminen ja viestintäkampanjan toteuttaminen. Hanke tuki ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelmaa ja yhteistyötä tehtiin paikallisesti, alueellisesti sekä valtakunnallisesti. (Saarela & Munter, 2020, s. 4–5.) Hankkeen tulosten mukaan interventiokoulussa, jossa vertaisvaikutusmalli pilotoitiin, nuorten käsitykset nikotiiniriippuvuudesta ja sen kehittymisestä

muuttuivat hieman. Asenteet nuuskateollisuutta sekä nuuskan välittämistä kohtaan muuttuivat selkeästi kielteisemmiksi. (Saarela & Munter, 2020, s. 66.)

7.4 Tulosten tarkastelu

Nuorten vakavaan rikoksilla oireiluun ja päihdeongelmien hoitoon löytyy jonkun verran toimiviksi havaittuja keinoja. Materiaaleja etsiessä ja jo valittua materiaalia tutkiessa on käynyt ilmi, että kaikkein vakavimmin rikoksilla oleville nuorille ei ole saatavilla riittävästi vaikuttavia ja toimiviksi havaittuja työmenetelmiä ja palveluita. Tuloksia tarkastellessa vaikuttavina keinoina mainittiin muun muassa traumatietoinen työote, voimavarakeskeisyys ja erilaiset terapeutit ja perheterapeutit menetelmät. Sijaishuollon nuoret ovat usein kokeneet elämässään erilaisia traumoja, jotka käsittelemättöminä voivat olla ongelmakäyttäytymisen taustalla oleva syy tai ainakin osa sitä. Tutkimustuloksissa nostettiin esiin toistuvasti perhettä osallistavien menetelmien, kuten erilaisten perheterapioiden olevan tehokkaimpia keinoja.

Tuloksissa on todettu, etteivät pelottelu ja rangaistukset ole parhaimpia menetelmiä nuorten hoidossa. Materiaaleissa tuodaan esiin muun muassa palkitsemishoito, jossa nuorta palkitaan hyvästä käytöksestä. Tämän on tutkittu toimivan tehokkaammin verrattuna pelotteluun ja rangaistuksiin. Vaikka pelottelu ja rangaistukset eivät ole toimivimpia keinoja, niin nuoria ei voi jättää täysin ilman rangaistuksia. Tämä voi muuten opettaa nuorelle sen, ettei huonosta käytöksestä tarvitse kantaa vastuuta. Rajat luovat nuorille myös turvaa. Jos mitään rajoja ei ole voi se luoda nuorelle tunteen, että hänestä ei välitetä tarpeeksi.

Materiaaleissa tuodaan toistuvasti esiin myös luotettavan suhteen syntymisen merkitys nuoren ja ammattilaisten välillä. Vakavimmin oireilevien nuorten luottamus aikuisiin ja viranomaisiin voi olla hyvin alhaista. Tämä voi kummuta jo lapsuudenkodista, jos vanhemmat ovat laiminlyöneet tai kaltoinkohdelleet nuorta tai nuoren omista kokemuksista palveluissa ja niissä torjutuksi tulemisesta. Sijaishuoltoa ja lastensuojelun kenttää kuormittaa henkilöstön jatkuva vaihtuvuus, joka vaikuttaa myös nuorten luottamukseen. Avun saannin tulisi olla

oikea-aikaista ja nuori tarvitsee myös omaa motivaatiota, jotta hän sitoutuu hoitoon sekä muutokset hänen käytöksessään ovat mahdollisia. Olisikin tärkeää, että nuorelle tarjotaan apua toistuvasti hänen kieltäytymisestään huolimatta. Motivoivan haastattelun on todettu olevan toimiva keino nuorten päihdeongelmien hoidossa ja muutosmotivaation herättelyssä.

Vertaisryhmillä saattaa olla epäsuotuisa vaikutus rikollisen käyttäytymisen ja päihteiden käytön jatkumisessa. Nuori voi saada muilta rikoksilla ja päihteillä oireilevilta nuorilta huonoja vaikutteita. Toisaalta nuori voi saada myös rikoksista irtaantumiseen vertaistukea samojen ongelmien kanssa kamppailevilta nuorilta. Vertaistuki voi luoda motivaatiota rikoksista tai päihteistä eroon pääsyyn. Tästä herääkin kysymys miten nuori voi irrottautua päihteitä käyttävästä yhteisöstä, jos se on ainoa yhteisö mihin hän kuuluu, ja jos sijaishuoltopaikan yhteisö ei ole yhtään korjaavampi? Erilaisiin yhteisöihin kuuluminen on kumminkin kaikille ihmisille tärkeää. Tuloksissa on tuotu esiin myös harrastukset, joista nuori saattaa löytää korjaavan yhteisön.

Terapia, mielenterveys- ja päihdepalveluiden piiriin pääsyssä on tutkimusten mukaan haasteita. Nuorten päihdeongelmien hoitoa, rikoskierteiden katkaisua ja mielenterveyden hoitoa täytyy tarkastella kokonaisuutena. Nämä haasteet ilmenevät usein päällekkäisinä ja kietoutuvat toisiinsa yksilöllisillä tavoilla kunkin nuoren kohdalla. Tulokset osoittavat sosiaalialan palveluiden selkeän kehitystarpeen, jotta myös vaativimmin oireileville nuorille saataisiin heidän tarpeisiinsa vastaavia vaikuttavia palveluita.

Tuloksissa on nostettu esiin varhaisen puuttumisen olevan tehokkain keino nuorten uusinta rikollisuuden ehkäisyssä. Suomessa onkin toteutettu laajasti erilaisia rikoksien ja päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn liittyviä kehittämishankkeita. Rikoksilla ja päihteillä oireileville nuorille suunnatuissa kehittämishankkeissa nousee esiin päämäärä kehittää ja luoda ennaltaehkäiseviä palveluja ja erilaisia toimintamalleja. Materiaaleissa nostetaan esiin, kuinka tiedon lisäämistä nuorten monialaisista ongelmista tulisi tehdä, jotta palveluita voidaan kohdistaa oikea-aikaisesti ja tarpeita huomioiden. Päihteiden ennaltaehkäisystä löytyy heikommin käynnissä olevia kehittämishankkeita kuin

rikosten ennaltaehkäisystä. Kehittämishankkeet ovat usein toteutettu yhden kunnan alueella. Palveluiden kehittäminen vaatii paljon resursseja, jotka ovat alueittain rajalliset. Huomioidaanko Suomessa riittävästi ennaltaehkäisevien palveluiden vaatimat resurssit? Hankkeiden rajallisten resurssien vuoksi varmasti osa apua tarvitsevista nuorista saattaa jäädä niiden ulkopuolelle. Onko nuorilla riittävä tieto palveluiden saatavuudesta?

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Kirjallisuuskatsauksissa eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta usein suurin ongelma on, että siinä käytetyt aineistot ovat epätarkoituksenmukaisia tai laadullisesti heikkoja. Tutkimustulos on myös se, jos aiheesta ei löydy tarpeeksi tutkittua tietoa. Tämän toteaminen ei yksinään vain riitä, vaan se täytyy pystyä myös vakuuttavasti perustelemaan. Eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta on myös tärkeää, että työskentely on läpinäkyvää ja tulokset esitetään oikeassa valossa, eikä suosita tiettyjä näkökulmia tai vääristellä tuloksia. (Vilkka, 2023)

Kirjallisuuskatsauksen tulosten luotettavuuteen vaikuttaa varmasti osaltaan se, että tarkastelemastamme aiheesta löytyi vain vähän tutkittua tietoa. Emme käyttäneet opinnäytetyössä vain tutkimusartikkeleita, vaan hyväksyimme aineistoon myös muita materiaaleja, jotka pohjautuivat joissain määrin tutkittuun tietoon. Useissa materiaaleissa mitä löysimme tutkittavasta aiheesta, toistuivat ainakin osittain samat lähteet. Tämä vahvistaa myös sitä, että tutkimustietoa aiheesta todella on vähän saatavilla. Pyrimme valitsemaan opinnäytetyöhömmme kumminkin riittävästi materiaaleja, jotta pystyimme luomaan vertailua aineistojen kesken. Olemme kuvanneet aineiston keruu ja analyysi vaiheet mahdollisimman tarkasti ja monipuolisesti, jotta aineiston keruu vaihe on läpinäkyvä ja toistettavissa. Suhtauduimme valittuihin aineistoihin kriittisessä valossa, luoden sisällöstä totuudenmukaisen kuvan. Pyrimme olemaan puolueettomia

toteuttaessamme kirjallisuuskatsausta, jotta emme vahvistaisi vain jotain tiettyä näkökulmaa.

9 POHDINTA

Suoraa vastausta siis nuorten päihde- ja rikoskierteiden katkaisuun ei ole. Tiettyjä toimivia ratkaisuja, jotka toimisivat kaikilla näillä nuorilla ei ole. Nuorten haasteet ja tilanteet ovat yksilöllisiä ja niin tulisi avunkin olla. Tarvitaan monialaista ja yksilöllistä tukea rikos- ja päihdekierteessä olevien nuorten tukemiseksi. Nuorille tarvitaan kokonaisvaltaista palvelutarpeen arviointia ja palveluiden saatavuus tulisi myös taata. Olisimme uskoneet ja toivoneet löytävämme aiheesta enemmän tutkittua tietoa. Pohdimme myös miksi aiheesta ei ole tehty enemmän tutkimuksia, vaikka nuorten pahoinvointi on tunnistettu ongelma. Tuloksia olisimme toivoneen saavamme enemmän nimenomaan lastensuojelun sijaishuollossa toimiviksi havaituista menetelmistä. Tuloksissa korostuvat enemmän esimerkiksi erilaiset terapeuttiset menetelmät, jotka eivät kuulu laitoksessa työskentelevien ohjaajien työhön.

Tutkimuksia tarvittaisiin lisää Suomessa toteutettavasta nuorten päihdehoidosta ja selkeästi myös vaikuttavista työmenetelmistä nuorten syventyneiden rikoskierteiden katkaisuun. Varsinkin jatkotutkimusta voisi tehdä siitä, mikä nuorten kohdalla, joille perhettä osallistavat menetelmät eivät ole mahdollisia, auttaisi rikoskierteiden katkaisussa kaikista tehokkaimmin? Kaikilla vaativasti oireilevilla sijoitetuilla nuorilla, ei välttämättä ole perhettä, jonka kanssa työskennellä. Lasten sijoittaminen sijaishuoltoon on kyseisessä tilanteessa toki osa ratkaisua, mutta yksinään pelkkä sijaishuolto ei useinkaan katkaise nuoren rikos- tai päihdekierteitä. Tutkimuksia laitossijoitusten vaikuttavuudesta olisi myös mielenkiintoista lukea. Tämän työn tulokset osoittavat kumminkin myös ristiriitaa siinä, että saako nuori huonoja vaikutteita muilta laitoksen nuorilta vai voiko nuori saada vertaistukea muista nuorista. Mietimme myös millä keinoilla

lastensuojelun sijaishuollon henkilökunnan sitoutumista työympäristöön voisi vahvistaa. Työntekijöiden vaihtuvuus on ollut pidemmän aikaa jo haasteena lastensuojelussa, eikä toimia sen vähentämiseksi ole merkittävästi tehty.

Opinnäytetyön teko oli kokonaisuudessaan haastava, mielenkiintoinen ja aikaa vievä prosessi. Se opetti meille suunnitelmallisuutta ja itseohjautuvuutta, kun saimme suunnitella ja toteuttaa opinnäytetyömme täysin itsenäisesti. Kirjallisuuskatsaus menetelmänä ei ollut ennestään kovin tuttu meille, joten sen toteuttaminen vaati huolellista perehtymistä aiheeseen. Haasteita tuotti tutkimusten vähäisyys kirjallisuuskatsauksen aiheesta. Opimme systemaattista tiedonhakua ja kuinka hyödyntää erilaisia tietokantoja. Opimme myös tarkastelemaan omaa työtämme kriittisessä valossa, kun mietimme kirjallisuuskatsauksen eettisyyttä ja luotettavuutta. Sosiaalialan töissä on myös tärkeää osata reflektoida omaa toimintaansa.

Teimme opinnäytetyön meitä erityisesti kiinnostavasta aiheesta ja opimme paljon uutta rikoksilla ja päihteillä oireilevien nuorten palveluiden tilasta. Opinnäytetyön tulokset ovat tuoneet esiin sosiaalialan kehitystarpeita työmme asiakasryhmän palveluiden osalta. Opinnäytetyö prosessissa tarvittiin kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Näitä taitoja tarvitaan varmasti tulevissa sosiaalialan töissä. Ammatillinen kasvu on jatkuva prosessi, joka on päässyt meillä hyvään vauhtiin näiden 3,5 vuoden opintojemme aikana. Opinnäytetyön teko on antanut meille valmiuksia tutkimus- ja kehittämistyöhön mahdollisesti tulevaisuuden työuralla tai jatko-opintojen parissa. Haluamme molemmat työskennellä tulevaisuudessa lastensuojelun kentällä, joten tämä opinnäytetyön tekeminen on lisännyt tietoa myös tämän kentän työstä ja yhdestä siihen kuuluvasta asiakasryhmästä.

LÄHTEET

- Anderber, M., Dahlberg, M., & Wennberg, P. (2022). *Criminality among Young People With Substance Use Problems in Sweden: A One-Year Follow-Up Study*. *Journal of Dugs Issues*, 52(3), 406-420.
[Criminality among Young People With Substance Use Problems in Sweden: A One-Year Follow-Up Study \(diak.fi\)](#)
- Beuker, A. (toim.). (19.12.2023). *Rikollisuustilanne 2022 Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa*. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. 55/2023. [Rikollisuustilanne 2022: rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa — Helsingin yliopisto \(helsinki.fi\)](#)
- Elonheimo, H. (2010). *Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu*. Turun Yliopisto. [Nuorisoriikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu \(utupub.fi\)](#)
- Haikkola, L., Hästbacka, N., & Pekkarinen, E. (toim.). (25.4.2019). *Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja, 2019:34. [Kuka vastaa nuorten rikoksiin? Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin \(valtioneuvosto.fi\)](#)
- Heino, T. (toim.). (2020). *Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Raportti 12/2020 [Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa \(julkari.fi\)](#)
- Hermanson, E., & Kosola, S. (2023). Normaali ja riskialtis nuoruus nuorisolääkäreiden näkökulmasta. Teoksessa H. Turkka, & J. Saarholm (toim.), *Lasten ja nuorten rikokset, opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun*. (s. 70–87). PS-kustannus.

- Hermanson, E., & Sajaniemi, N. (2018). *Nuoruuden kehitys - Mitä tapahtuu pinnan alla?* Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 134(8), 843–849 [duo14286.pdf \(duodecimlehti.fi\)](#)
- Humana. (4.9.2024). Nuorisokoti Satama asuinyksikkö Nosturin omavalvontasuunnitelma. [Asiakirja]. Saatavilla 21.11.2024 <https://www.humana.fi/download/18.3310e82f191e4f4e45f1a89/1726226355550/Omavalvontasuunnitelma%20Nuorisokoti%20Satama%20Nosturi.pdf>
- Humana. (i.a.). Nuorisokoti Satama. Saatavilla 21.11.2024 <https://www.humana.fi/palvelumme/lastensuojelun-laitospalvelut/lastensuojeluyksikot/nuorisokoti-satama---helsinki>
<https://www.humana.fi/palvelumme/lastensuojelun-laitospalvelut/lastensuojeluyksikot/nuorisokoti-satama---helsinki>
- Häkkinen, M., Niemelä, E., & Väänänen, P. (2022). *Päihteitä käyttävä nuori.* Duodecim, 2022;138, s. 181–186. [duo16657.pdf \(duodecimlehti.fi\)](#)
- Into ry. (i.a.). *Mitä on etsivä nuorisotyö?* Saatavilla 11.9.2024 [Mitä on etsivä nuorisotyö? - Into – etsivä nuorisotyö ja työpajatoiminta ry \(intory.fi\)](#)
- Kaakinen, M., & Näsi, M. (2021). *Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2020.* Helsingin Yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. [content \(helsinki.fi\)](#)
- Kaakinen, M., Näsi, M., & Danielsson, P. (2023). Nuorten rikollisuus tilastoissa: viime vuosikymmenten kehitys Suomessa. Teoksessa H. Turkka, & J. Saarholm (toim.), *Lasten ja nuorten rikokset, opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun.* (s. 52–69). PS-kustannus.
- Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P., & Liikanen, E. (2013). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäseneltyyn tietoon.* Hoitotiede 25(4), 291–301. [Kuvaileva kirjallisuuskatsaus : eteneminen tutkimuskysymyksestä jäseneltyyn tietoon | Hoitotiede \(journal.fi\)](#)
- Keskusrikospoliisi. (8.2.2024). *Nuorten ryöstörikosten piirteet – Poliisin tietoon tullut ryöstörikollisuus vuosina 2015–2023.* [Nuorten ryöstörikosten piirteet](#)

- Keskusrikospoliisi. (8.3.2022). *Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa*. [Nuorten väkivaltarikollisuuden määrä ja piirteet poliisin tietoon tulleen rikollisuuden valossa](#)
- Kinnunen, A. (2021). *Nuorten kokonaisrikollisuuden seuranta ja rikosten ehkäisy oikeusministeriössä*. Kriminologia, (1),91–99 [109022-Artikkelin teksti-196973-1-10-20210523 \(15\).pdf](#)
- Kivijärvi, A., & Manner, J. (19.4.2024). Työpaperi: *Nuorten ryöstö- ja väkivaltarikollisuuden trendejä valtakunnallisesti ja paikallisesti*. Nuorisotutkimusseura. [TYÖPAPERI: NUORTEN RYÖSTÖ- JA VÄKIVALTARIKOLLISUUDEN TRENDEJÄ VALTAKUNNALLISESTI JA PAIKALLISESTI \(nuorisotutkimus.fi\)](#)
- Korhonen, P. (2022). *Alaikäisten vankien ja muiden vakavilla rikoksilla oireilevien nuorten asema palvelujärjestelmässä*. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. Työpaperi 34/2022. [Alaikäisten vankien ja muiden vakavilla rikoksilla oireilevien nuorten asema palvelujärjestelmässä \(julkari.fi\)](#)
- Kosola, S., Niemelä, E., & Niemelä, S. (2018). *Päihdekokeilut – normaalia nuoruutta vai alkava häiriö?* Duodecim,134, 865–872 <https://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo14288.pdf>
- L 523/2015. Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 24.4.2015/523 [Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)
- L 633/2010. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä. 24.6.2010/633 [Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen... 633/2010 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)
- Lilja, T., Ristikari, T., & Niemelä, M. (2022). *Hoito syytteen sijaan -toimintamallin -arviointitutkimus: Monialaista yhteistyötä nuorten -huumausaineiden käytön -ehkäisemiseksi*. Kasvun tuki, 2(1), 24–38 [Hoito syytteen sijaan -toimintamallin -arviointitutkimus: Monialaista yhteistyötä nuorten -huumausaineiden käytön -ehkäisemiseksi | Kasvun tuki -aikakauslehti \(journal.fi\)](#)
- Marttunen, M., & Von der Pahlen, B. (2013). *Päihdehäiriöiden kehittymistä voidaan ehkäistä*. Duodecim, 2013;129, 2051–2056 [duo11263.pdf](#)

- Piispa, M., Sambou, S., & Lind, H. (2.6.2023). *Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä. Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022 loppuraportti*. Oikeusministeriön julkaisuja, 2023:19. [Ohjelmatyö ja moniammatillinen tuki rikosten ehkäisyssä. Rikosten ennaltaehkäisyhankkeen 2020–2022 loppuraportti \(valtioneuvosto.fi\)](#)
- Poliisi. (17.8.2023). *Nuorten epäillyksi tekemät rikokset ovat lisääntyneet merkittävästi alkuvuonna*. [Nuorten epäillyksi tekemät rikokset ovat lisääntyneet merkittävästi alkuvuodesta - Poliisi](#)
- Poliisi. (i.a.) *Sovittelu*. Saatavilla 7.10.2024 [Sovittelussa rikoksen osapuolet kohtaavat toisensa - Poliisi](#)
- Poliisihallitus. (10.4.2024). *Nuorisoriikollisuus: Taktinen teema-analyysi – määritelmät, tilannekuva ja toimintamallit*. [Nuorisoriikollisuus](#)
- Rikoksenteorjunta. (i.a-a). *Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy*. Saatavilla 21.3.2024 [Varhainen tuki ja syrjäytymisen ehkäisy - Rikoksenteorjunta.fi](#)
- Rikoksenteorjunta. (i.a-b). *Katusovittelu*. Saatavilla 7.10.2024 [Katusovittelu - Rikoksenteorjunta.fi](#)
- Saarela, K., & Munter, H. (i.a.). *Nikotiinihanke 2018–2020 loppuraportti*. Saatavilla 18.9.2024 [Nikotiinihanke 2018-2020, loppuraportti \(ehyt.fi\)](#)
- Saariluoma, L., Heino, T., Eriksson, P., & Utriainen, S. (2021). *Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteiden käyttö*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteiden käyttö \(julkari.fi\)](#)
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan Yliopisto. [Microsoft Word - Opetusjulk. 62, lopull. \(uwasa.fi\)](#)
- Sambou, S., Saarholm, J., & Lakhal, M. (2023). *Nuorisojengi elämänvaiheena ja jengiytymisen ehkäisemisen mahdollisuudet*. Teoksessa H. Turkka, & J. Saarholm (toim.). *Lasten ja nuorten rikokset, opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun*. (s. 165–170). PS-kustannus.

- Sisäministeriö. (2022). *Ankkuritoiminnan käsikirja*. Sisäministeriön julkaisuja 2022:40. [Ankkuritoiminnan käsikirja \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/julkaisut/2022/40-ankkuritoiminnan-kasikirja)
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (13.2.2023). *Välitä, sitoudu, suojele Toimintasuunnitelma päihteillä oireilevien lasten ja nuorten tukemiseksi*. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 2023/4 [Välitä, sitoudu, suojele : Toimintasuunnitelma päihteillä oireilevien lasten ja nuorten tukemiseksi \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/julkaisut/2023/4-valitita-sitoudu-suojele-toimintasuunnitelma-paihteilla-oireilevien-lasten-ja-nuorten-tukemiseksi)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (7.12.2023-a). *Nuorten syrjäytymisen ehkäisy*. [Nuorten syrjäytymisen ehkäisy - THL](https://www.thl.fi/julkaisut/2023/7-12-2023-a-nuorten-syrjautymisen-ehkaisy)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (21.9.2023-b). *Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023. Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi*. Tilastoraportti 48/2023. [Lasten ja nuorten hyvinvointi - Kouluterveyskysely 2023 : Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi/julkaisut/2023/21-9-2023-b-lasten-ja-nuorten-hyvinvointi-kouluterveyskysely-2023)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (7.12.2023-c) *Lastensuojelun käsikirja; Lasten ja nuorten päihteiden käyttö*. [Lasten ja nuorten päihteiden käyttö - THL](https://www.thl.fi/julkaisut/2023/7-12-2023-c-lastensuojelun-kasikirja)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (5.12.2023-d). *Ehkäisevä päihdetyö*. Saatavilla 18.9.2024 [Ehkäisevä päihdetyö - THL](https://www.thl.fi/julkaisut/2023/5-12-2023-d-ehkaiseva-paihdytyo)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (8.8.2024). *Nuorten päihteiden käyttö ja rahapelaaminen – ESPAD 2024, Suomalaisnuorten alkoholinkäyttö vähenee edelleen, vapen ja nikotiinipussien käyttö on yleistä*. Tilastoraportti 42/2024. [ESPAD tilastoraportti 2024 päivitetty.pdf \(julkari.fi\)](https://www.julkari.fi/julkaisut/2024/8-8-2024-nuorten-paihteiden-kayttö-ja-rahapelaaminen)
- Turkka, H., & Saarholm, J. (toim.). (2023). *Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun*. PS-Kustannus.
- Törrö, M., Nieminen, P., & Turkka, H. (2023). *Taide, toiminta ja yhteisöt rikollisuuden ehkäisyssä*. Teoksessa Turkka, H., & Saarholm, J (toim.), *Lasten ja nuorten rikokset, opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun*. (s. 190–212). PS-kustannus.
- Vilka, H. (2023). *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House.

- Von der Pahlen, B., Lepistö, J., & Marttunen, M. (2013). Mistä päihdehäiriö johtuu? Teoksessa M. Marttunen, T. Huurre, T. Strandholm & R. Viialainen (toim.), *Nuorten mielenterveyshäiriöt* (s. 119–120). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [THL_OPA025_2013.pdf](#)
- Yang, J., MccCuish, E., & Corrado, R. (2021). *Is the Foster Care-Crime Relationship a Consequence of Exposure? Examining Potential Moderating Factors*. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 19(1), 94–112. [Is the Foster Care-Crime Relationship a Consequence of Exposure? Examining Potential Moderating Factors - Jennifer Yang, Evan McCuish, Raymond Corrado, 2021 \(sagepub.com\)](#)
- Åström, T., Bergström M., Håkansson, K., Jonsson, A-K., Munthe, C., Wirtberg, I., Wiss, J., & Sundell, K. (5/2020). *Treatment Foster Care Oregon for Delinquent Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis*. *Research on Social Work Practice*, 30(4), 355-367 [Treatment Foster Care Oregon for Delinquent Adolescents: A Systematic Review and Meta-Analysis \(diak.fi\)](#)